

FILOSOFICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.

KABINET PRO KLASICKÁ STUDIA

Na Florenci 3, CZ-110 00 Praha 1, e-mail: uks@ics.cas.cz, tel: +420-222828303, +420-234612303,
fax +420-234612305, +420-222828305

Jan Kostěnek, Pozdně antické paláce římského a post-římského světa (3.-8. století)

Rozsáhlá práce (591 stran + svazek obrazových příloh) obsahuje podrobný komentovaný katalog dochovaných staveb utříděných chronologicky, geograficky i podle typů paláců. Každému oddílu autor předesílá stručný úvod, v němž definuje terminologii, shrnuje dosavadní bádání a formuluje hlavní problémy. Jedná se o původní syntetickou práci, která by mohla po přepracování do publikovatelné podoby nahradit jedinou monografii srovnatelného zaměření, dnes již zastaralou práci K. M. Swobody, *Römische und Romanische Paläste*, z roku 1918. Je třeba vyzdvihnout solidní metodologická východiska práce, která v souladu se světovým trendem fenomenologických dějin umění, který v dějinách architektury zdůrazňuje především provozní hledisko. Tyto práce reagují na ohromný nárůst poznatků, které zpochybnili formalistické spekulace předchozích badatelských generací. Dnes se ukazuje, že místo jednotné vývojové linie existovala spíše přetržitost a nespojitost. To sice neznamená, že v heterogenním materiálu nelze vystopovat určité tendence. Vzhledem k tomuto metodologickému posunu se těžiště předkládané disertační práce přesunulo k pečlivému popisu a je třeba kladně hodnotit, že se autorovi podařilo objektivně a v maximálním detailu zachytit současný stav našich znalostí o rezidenční architektuře mezi antikou a středověkem. Ocenění tento výkon zasluhuje o to víc, že autor musel prozkoumat lokality od Španělska po Turecko a zvládnout ohromné množství sekundární literatury.

V úvodu ke kapitole „Císařské paláce“ (45-64) by bylo možné rozvést roli Domitianova paláce na Palatinu, v němž našla dokonalý výraz koncepce duality císaře, jenž byl již tehdy současně člověk a bůh. Tuto koncepci respektovali všichni následující císaři, kteří zde sídlili, tedy minimálně až do roku 455 (s.77). „Domus Augustana“ dokončený Domitianem roku 92 na jižní straně Palatinu představuje první kompaktní palácový komplex, v němž byla jasně formulována reprezentativní část s velkými sály uspořádanými podle centrální osy (Domus Flavia) a část soukromá rozdrobená na menší často asymetricky uspořádané celky (Domus Augustana). Tyto dvě části od sebe nebyly odděleny a část soukromá sloužila rovněž k reprezentaci, která tu však měla jinou formu a funkci. Nová dualita paláce se projevila i v odlišení fasád, což zdůrazňuje její propagandistický význam. Nejen forma fasád, ale i jejich orientace měly symbolický význam. Reprezentativní a veřejná část evokovala chrám a byla obrácena k Foru Romanu, zatímco fasádě soukromé části dominovala kruhové portiko s vyhlídkou, jejímž prostřednictvím byl palác připodobněn k vile. Tato fasáda byla orientována k jihu, tedy k Circus Maximus a jejím recipientem byl tedy především plebs (cf. P. Zanker in: A.K.Bowman et alii, *Representations of Empire* (Proceedings of the British Academy 114), Oxford 2002, 105-130; Adolf Hoffmann, Ulrike Wulf, ed., *Kaiserpaläste auf dem Palatin in Rom. Das Centrum der römischen Welt und seine Bauten*, Manz am Rhein 2004, 86-99). V této souvislosti lze poznamenat, že na s. 62 autor píše, že císařský palác na Palatinu nebyl spojen s cirkem, což budí dojem, že nepovažuje Domus Augustana za součást císařského paláce.

Po čistě formální stránce překvapuje přebírání jmen z cizích jazyků i tam, kde existují zavedené české přepisy „Theodoric“ místo „Theodorich“, „Aachen“ místo „Cáchy“, „pfalz“ místo „falc“. Text nebyl pečlivě redigován a tak se vedle překlepů setkáváme i s opakováním, v seznamu termínů používaných v souvislosti s biskupskými rezidencemi se setkáme se solariem na str. 375 a potom ještě jednou na s. 376 a definovaným jinak. Při citování antických autorů by bylo určitě vhodnější udávat také stránky, což autor zásadně nedělá.

Na závěr lze říci, že práce bohatě splňuje nároky kladené na disertační práce, a proto ji plně doporučuji k obhajobě.

V Praze, 26. dubna 2007

Prof. PhDr. Jan Bažant, CSc